

Aida Mulalić*¹

Enis Omerović**²

MATERIJALNO-PRAVNI I PROCESNO-PRAVNI ASPEKTI KORELATIVNOG DJELOVANJA SVJETSKE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE I MEĐUNARODNOG MONETARNOG FONDA KAO MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

Sažetak

U radu se, koji je podijeljen na dva međusobno povezana dijela, jedan predstavlja uvod u drugi, analiziraju međunarodne vladine organizacije kao subjekti međunarodnoga prava. Autori daju njihovo osnovno pojmovno određenje, temeljne postavke njihova djelovanja te prikazuju njihove odlike slijedom osnovnih postulata prava međunarodnih organizacija. U drugom poglavlju prvoga dijela ispituje se pojam, značenje i sadržina međunarodnopravnog subjektiviteta međunarodnih organizacija, u kojem se posebna pažnja daje specijaliziranim ustanovama u sistemu Ujedinjenih nacija, Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, proizišloj iz međunarodnoga aranžmana Općega sporazuma o carinama i trgovini (GATT), i Međunarodnom monetarnom fondu, poglavito njegovom međunarodnopravnom statusu, pravno-organizacionoj strukturi te njegovim zadacima i funkcijama.

Centralni dio rada bavi se pitanjem korelacije između odnosnih međunarodnih organizacija u smislu materijalno-pravnih i procesno-pravnih aspekata veze između ovih međunarodnopravnih subjekata. Koliko su ove dvije specijalizirane ustanove koje imaju svojevrzni ekonomski diskurs usmjerene jedna na drugu, da li se njihove nadležnosti preklapaju u određenom smislu i da li danas postoji preširoko tumačenje pojedinih odredaba instrumenata Svjetske trgovinske organizacije, važne su dileme na koje autori ovoga rada nastoje odgovoriti i rasvijetliti pomoću primjenjivih naučnih metoda.

Ključne riječi: Međunarodna organizacija, međunarodnopravni subjektivitet, Svjetska trgovinska organizacija, Opći sporazum o carinama i trgovini (GATT), Međunarodni monetarni fond;

¹ Prof. dr. Aida Mulalić, vanredna profesorica na Pravnom fakultet Univerziteta u Zenici;

² Doc. dr. Enis Omerović, docent na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici;

1. Uvodne postavke

U međunarodnom pravu često je nejasan odnos između dvije specijalizirane ustanove Ujedinjenih nacija, Svjetske trgovinske organizacije i Međunarodnog monetarnog fonda. Posebno su zanimljivi materijalno-pravni, ali i procesno-pravni aspekti veze ove dvije međunarodne organizacije.

Prije naučne obrade središnje teme našega rada, načinit ćemo analizu pojmovnoga određenja, definiranja kao i temeljnih obilježja međunarodnih organizacija kao vrlo važnih učesnika u suvremenim međunarodnim odnosima. U studiji polazimo od naučne tvrdnje da su međunarodne vladine organizacije, u kojem su članstvu (većinom) države, subjekti međunarodnog prava, tj. da posjeduju pravnu, poslovnu i deliktnu sposobnost u međunarodnopravnom poretku. Jednako tako, i specijalizirane ustanove Ujedinjenih nacija valjalo bi promatrati međunarodnopravnim osobama. Unatoč tome što svaka međunarodna organizacija, pa i Ujedinjene nacije, imaju uže nadležnosti i od najmanjih država današnjega svijeta (mikrodržava), takvo što nema utjecaja na njihov subjektivitet, koji se uobičajeno dâ izvesti iz teksta i sadržine njihova ugovora-ustava kao osnivačkoga međunarodnoga ugovora sklopljenoga između država kojim se osniva potpuno novo međunarodno tijelo u obliku međunarodne organizacije.

U radu propitujemo međunarodnopravnu vezu između odnosnih međunarodnih organizacija u pogledu njihova dva institucionalno-pravna sistema. U drugom dijelu istraživanja polazimo od tvrdnje da su ove dvije međunarodne organizacije uspostavljene da svojim djelovanjem komplementiraju jedna drugoj. Međutim, da li postoji osnov za odrediti da između Svjetske trgovinske organizacije i Međunarodnoga monetarnoga fonda, organizacija koje imaju prevashodno ekonomski diskurs, postoji svojevrsno preklapanje njihovih nadležnosti? Ako je odgovor na ovo pitanje potvrđan, tada stoji dilema da li se pri izbjegavanju toga preklapanja otišlo predaleko u smislu da su se u međuvremenu stvorile pravne praznine koje se pokušavaju prevazići preširokim tumačenjem odredaba instrumenata Svjetske trgovinske organizacije.

U dolasku do određenih znanstvenih spoznaja, u radu se koristimo pravnodogmatskom metodom, analizom sudske prakse, odnosno metodama analize i sinteze, ali i elementima induktivne i deduktivne metode. Rad je postavljen na način da nam predočava prikaz materijalno-pravnog i procesno-pravnog aspekta korelativnoga djelovanja dvije međunarodne organizacije.

2. O međunarodnim organizacijama: osnovna obilježja

Za razliku od međunarodnopravne definicije države, koja je uglavnom uniformna i jednaka, bez izmjena kroz skoro cijelo XX. i prve decenije XXI. stoljeća, definiranje međunarodne organizacije, kao neteritorijalnoga entiteta u međunarodnome pravu, poglavito među teoretičarima, nije prolazilo bez

poteškoća, odnosno nije postojala dovoljna mjera suglasnosti. Stoga „precizna definicija međunarodne organizacije nije moguća.“³. Pozitivno međunarodno pravo tako ne poznaje jedinstveno i općeprihvaćeno određenje međunarodne organizacije, odn. „općeusvojena definicija međunarodne organizacije ne postoji“⁴ već definiranje pronalazimo u pravnoj doktrini. No, polazeći od bitnih elemenata sadržanih u definicijama koje nudi teorija, kao i od preovladavajućih institucionalnih rješenja koje prihvataju međunarodne organizacije, M. Virally određuje međunarodnu organizaciju kao „udruženje država, osnovanu na temelju sporazuma među njezinim članovima, koja ima trajni sistem ili strukturu organa, čiji je zadatak da ostvaruje ciljeve od zajedničkoga interesa sredstvima suradnje među njezinim članovima.“⁵. Prema V. Dimitrijeviću i O. Račiću, moguće je doći do definicije koja na potpun način opisuje međunarodnu organizaciju „su višestranim ugovorima osnovani trajni oblici institucionaliziranog općenja tri ili više država, s posebnim statusom i stalnim organima, u okviru kojih se, na način predviđen statutima i drugim osnovnim dokumentima organizacija, odvijaju procesi multilateralnog pregovaranja i zajedničkog odlučivanja država-članica u odgovarajućim oblastima međunarodne suradnje.“⁶. Temeljem ove definicije, primjećujemo gradivne elemente jedne međunarodne organizacije, odnosno uvjete bez kojih jedna međunarodna organizacija ne može postojati. To su: (1) države koje osnivaju organizaciju i koje su njezine članice; (2) međunarodni ugovor kojim se osniva organizacija; (3) stalni organi; (4) oblast djelatnosti i nadležnosti; (5) posebna pravna osobnost⁷. B. Krivokapić kao šesti konstitutivni element navodi i sjedište međunarodne organizacije⁸. V. Ibler drži da je međunarodna organizacija „na ugovorima zasnovana i organizirana suradnja između samostalnih institucionaliziranih skupnosti“⁹ (država i drugih međunarodnih organizacija), koje imaju i svoj vlastiti pravni subjektivitet, pa time i da se punovažno smatraju subjektom, osobom ili učesnikom međunarodnoga prava. Međunarodne organizacije imaju identitet različit od identiteta država

³ N. D. White (2005) *The Law of International Organisations*, 2. izd, Manchester: Manchester University Press, 1.

⁴ J. Andrassy, B. Bakotić, B. Vukas (1998) *Međunarodno pravo I*, rep. 1. izd, Zagreb: Školska knjiga, 61.

⁵ M. Virally (1981) „Definition and Classification of International Organizations: A Legal Approach“, u: G. Abi-Saab (ur.) *The Concept of International Organization*, Paris: UNESCO, 51. Nav. prema: N. D. White (2005) *op. cit.*, 2.

⁶ V. Dimitrijević, O. Račić (1978) *Međunarodne organizacije*, 2. izm. i dop. izd, Beograd: Savremena administracija, 15.

⁷ Usp. V. Dimitrijević, O. Račić (1978) *op. cit.*, 15-19; D. Lapaš (2008) *Pravo međunarodnih organizacija*, Zagreb: Narodne novine, 10-13.

⁸ B. Krivokapić (2010) *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Beograd: Službeni glasnik, 536.

⁹ V. Ibler (1987) *Rječnik Međunarodnog javnog prava*, 2. izm. i dop. izd, Zagreb: Informator, 155.

članica. Isto je i s voljom međunarodne organizacije, koja je i različita od pojedinačnih volja država članica i istovjetna zajedničkoj volji i cilju država članica, odnosno većine njih. V. Dimitrijević i O. Račić 2011. optiraju za skraćenije određenje međunarodne organizacije: „Međunarodna organizacija je trajan oblik međunarodne suradnje između članica, koje su po pravilu države; ona nastaje i djeluje na osnovu suglasnosti njihovih volja ispoljenih u međunarodnome ugovoru ili na sličan način, ima bar jedan stalni organ i formalno je samostalna u odnosu na članice.“¹⁰. D. Lapaš, temeljem Fitzmauriceove definicije međunarodne organizacije, naznačuje da je međunarodna organizacija „udruženje država (ali i drugih međunarodnopravnih subjekata), osnovano (u pravilu) na temelju međunarodnoga ugovora – „ustava“ organizacije, koje ima stalne organe i osobnost odvojenu od one država članica, kao i vlastiti djelokrug, ciljeve i funkcije.“¹¹. S. Softić određuje međunarodne organizacije negativno, tako što im niječe one elemente koji su rezervirani isključivo za države kao teritorijalne entitete. „Međunarodne organizacije su subjekti međunarodnoga prava koji za razliku od država ne posjeduju teritoriju, stanovništvo niti ih odlikuje suverena vlast. I pored toga, one posjeduju pravni subjektivitet“¹². Prema M. Kreći, sintetičke, formalno-materijalne definicije međunarodnih organizacija se mogu davati samo u odnosu na konkretnu međunarodnu organizaciju ili više suštinski sličnih organizacija, s obzirom da su međunarodne organizacije beskrajno raznovrstan fenomen. No, vladine međunarodne organizacije, prema njemu, posjeduju i izvjesne zajedničke karakteristike. To su: „a) nastaju na bazi međunarodnoga ugovora koji ima konstitutivan značaj; b) posjeduju objektivnu volju, volju neovisnu od volje država članica uzetih pojedinačno; c) odlikuje ih i postojanje samostalnih organa u kojima se formira i preko kojih se izražava volja organizacija; i d) financiraju se, po pravilu, iz doprinosa članica.“¹³. Međunarodna organizacija, kao takva, jeste nositelj prava i dužnosti, dakle ima status pravne osobe. Prema čl. 104. Povelje Ujedinjenih nacija „Organizacija uživa na području svakog svog člana onu pravnu sposobnost koja joj je potrebna da vrši svoje funkcije i postiže svoje ciljeve.“ Čl. 105. st. 1. Povelje propisuje da će Organizacija na području svakog svog člana uživati „privilegije i imunitete potrebne za postizanje svojih ciljeva.“¹⁴; Isto sadrži i čl. 40. Statuta Vijeća Europe iz 1949.¹⁵ Temeljem čl. I. Konvencije o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija iz 1946. naznačuje se da su „Ujedinjene nacije pravna osoba. Oni imaju sposobnost: a) sklapati ugovore; b)

¹⁰ V. Dimitrijević, O. Račić (2011) *Međunarodne organizacije*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i Službeni glasnik, 27.

¹¹ D. Lapaš (2008) *op. cit.*, 14.

¹² S. Softić (2012) *Međunarodno pravo*, Sarajevo: DES, 156.

¹³ M. Kreća (2008) *Međunarodno javno pravo I*, 2. izm. i dop. izd, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i Službeni glasnik, 486.

¹⁴ Usp. D. J. Harris (2004) *Cases and Materials on International Law*, 6. izd, London: Sweet & Maxwell, 1106.

¹⁵ ETS, No. 001.

stjecati i otuđivati pokretnu i nepokretnu imovinu; c) izlaziti pred sud.“¹⁶ Također, prema čl. II. Konvencije o privilegijama i imunitetima specijaliziranih ustanova Ujedinjenih nacija iz 1947.¹⁷ navodi se da su specijalizirane ustanove pravne osobe koje imaju istovjetne sposobnosti kao i Ujedinjene nacije¹⁸. U ovom duhu su i čl. 39. i 40. Ustava Međunarodne organizacije rada (MOR)¹⁹. Mada Sporazum između Ujedinjenih nacija i Sjedinjenih Američkih Država o sjedištu Ujedinjenih nacija od 26. juna 1947. (koji je Generalna skupština Ujedinjenih nacija odobrila 31. oktobra 1947) ne sadrži odredbu o pravnom subjektivitetu ove međunarodne organizacije, to se može izvesti iz pravne naravi akta, kao i iz niza njegovih odredaba. Ponajprije, ovaj Sporazum predstavlja klasični međunarodni ugovor, odnosno suglasnost volja između dva međunarodnopravna subjekta o međusobnim pravima i obavezama. Odjeljak 7 (a) predviđa da će „sjedište biti pod nadzorom i upravom Ujedinjenih nacija [...]“; odjeljak 8. propisuje da će „Ujedinjene nacije imati ovlast da donose propise, koji će se primjenjivati unutar sjedišta, za svrhe uspostave uvjeta koji su nužni za potpuno izvršenje njezinih funkcija“; odjeljkom 9. utvrđuje se nepovredivost sjedišta, dok odjeljak 27. određuje da je primarna svrha ovoga Sporazuma „omogućiti Ujedinjenim nacijama u svome sjedištu na području Sjedinjenih Američkih Država da potpuno i efikasno ispunjavaju svoje odgovornosti i svoje ciljeve.“²⁰ Odredbe o neprikosnovenosti sadrži i čl. 7. Pakta Lige naroda od 28. juna 1919. Štaviše, sudska praksa pokazuje da nacionalni sudovi međunarodnim organizacijama priznaju svojstvo pravne osobe²¹. No, moramo biti oprezni da ne zamijenimo pravni subjektivitet po unutarnjem pravu države s međunarodnopravnim subjektivitetom međunarodne organizacije²². Također, valja znati da nisu svi međunarodni aranžmani, preko kojih dvije ili više država surađuju, odvojena ili različita međunarodnopravna osoba sa svojim distinktivnim međunarodnopravnim subjektivitetom. Da svaki aranžman između država ne konstituiraju međunarodnu organizaciju sa svim svojim pravima i obavezama prema međunarodnome pravu predstavlja ujedno i ključno međunarodnopravno načelo, istaknuto u predmetu *Certain Phosphate Lands in Nauru*.²³

¹⁶ www.un.org/en/ethics/pdf/convention.pdf (prist. 26. mart 2021).

¹⁷ UNTS, vol. 33, 21. novembar 1947.

¹⁸ M. Kreća, M. Paunović (2002) *Praktikum za međunarodno javno pravo*, Beograd: Dosije, 205.

¹⁹ International Labour Office (2010) *Constitution of the International Labour Organisation and selected texts*, Ženeva, 22.

²⁰ dost. na: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/decad036.asp (prist. 24. mart 2021).

²¹ V. Dimitrijević, O. Račić (1978) *op. cit.*, 41.

²² Usp. M. N. Shaw (2003) *International Law*, 5. izd, Cambridge: Cambridge University Press, 1189.

²³ *Certain Phosphate Lands in Nauru (Nauru v. Australia), Preliminary Objections, Judgment, I.C.J. Reports 1992, p. 240*. Usp. M. N. Shaw (2003) *op. cit.*, 1187.

3. Međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizacija

U pogledu pravne osobnosti²⁴, odnosno subjektiviteta međunarodne organizacije, valja ustvrditi da se Međunarodni sud u savjetodavnome mišljenju od historijskoga značaja, prvi puta, kao međunarodno pravosudno tijelo, odredilo po pitanju međunarodnopravnoga subjektiviteta neke međunarodne organizacije. Učinjeno je to, dakako u odnosu na Ujedinjene nacije, u predmetu *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations* od 11. aprila 1949, a što je potvrđeno u predmetu *Applicability of Article VI, Section 22, of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations*²⁵. Nakon što je Sud izvršio uvid u ciljeve i načela iz Povelje Ujedinjenih nacija²⁶, odredbe Konvencije o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija iz 1946²⁷, te praksu Organizacije, došao je do zaključka: „[...] da je Organizacija međunarodna osoba. Time se ne tvrdi da je ona država, što svakako nije, ili da su joj pravna osoba, prava i obaveze isti kao kod države. Još manje se time tvrdi da je ona „nadržava“, ma kakvo bilo značenje toga izraza. [...] To samo znači da je ona subjekt međunarodnoga prava, da je sposobna da bude nositelj međunarodnih prava i obaveza i da može ostvarivati svoja prava putem međunarodnih potraživanja.“²⁸. Mišljenje Suda označilo je prekretnicu u potvrđivanju međunarodnopravne osobnosti Ujedinjenih nacija. Sud, nadalje, određuje da „dok država posjeduje ukupnost međunarodnih prava i dužnosti koja su priznata u međunarodnome pravu, prava i dužnosti entiteta, kakav je Organizacija, moraju ovisiti o njezinim ciljevima i funkcijama, koji su određeni ili se podrazumijevaju u njezinim konstitutivnim dokumentima i koji su razvijeni u praksi.“²⁹. Sud je, dakle, utvrdio da Ujedinjene nacije, to što imaju međunarodnopravni subjektivitet, nisu država, odnosno superdržava³⁰.

Primjer potvrde međunarodnopravnoga subjektiviteta međunarodne

²⁴ O međunarodnopravnome subjektivitetu na generalnoj ravni šire u: V. Kazazić, M. Savić (2018) „Aktualna pitanja međunarodnopravnog subjektiviteta“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru* br. XXVI., 92-110.

²⁵ *Applicability of Article VI, Section 22, of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations. Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1989*, p. 177.

²⁶ Tekst Povelje Ujedinjenih nacija vid. u: I. Brownlie (1995) *Basic Documents in International Law*, 4. izd, New York: Oxford University Press, 2-35; M. D. Evans (2007) *Blackstone's Statutes: International Law Documents*, 8. izd, New York: Oxford University Press, 9-27; ili elektronički: www.un.org/aboutun/charter (prist. 22. mart 2021).

²⁷ 1 UNTS 15, 13. februar 1946.

²⁸ *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion: I.C.J. Reports 1949*, p. 174.

²⁹ *Ibid.* Sažetak Savjetodavnoga mišljenja vid. u T. D. Gill (ur.) (2003) *Rosenne's The World Court: What It is and how It works*, 6. izm. izd, Leiden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 131-132.

³⁰ Poblize u: E. Steinerte, R. M. M. Wallace (2008) *Nutcases: International Law*, 1. izd, London: Sweet & Maxwell, 72-75.

organizacije daju nam i mnogostrani međunarodni ugovori, poput Bečke konvencije o pravu ugovora između država i međunarodnih organizacija ili između međunarodnih organizacija iz 1986.³¹, koja izravno priznaje međunarodnoj organizaciji sposobnost sklapanja međunarodnih ugovora. U preambuli Konvencije države ugovornice naznačuju da „međunarodne organizacije imaju sposobnost sklapanja ugovora, što je neophodno za izvršenje njihovih funkcija i ispunjenje njihovih ciljeva“. No, ovo i dalje ne znači da su u ovom smislu međunarodne organizacije potpuno izjednačene s državama i njihovim suverenim pravima. Naime, čl. 6. Konvencije navodi da se pravna sposobnost međunarodnih organizacija da sklapaju međunarodne ugovore ocjenjuje prema propisima odnosno međunarodne organizacije. U ovome duhu je i čl. 84. st. 2. Konvencije koji traži da instrument pristupanja međunarodne organizacije ovoj Konvenciji mora sadržavati deklaraciju da odnosna međunarodna organizacija ima sposobnost/kapacitet sklapanja ugovora. Takvo što priznaje i Bečka konvencija o predstavljanju država u njihovim odnosima s međunarodnim organizacijama univerzalnoga karaktera iz 1975.³² u kojoj u preambuli Konvencije stoji da države ugovornice „prepoznaju sve važniju ulogu multilateralne diplomacije u odnosima između država i odgovornosti Ujedinjenih nacija, njezinih specijaliziranih agencija i drugih međunarodnih organizacija univerzalnoga karaktera unutar međunarodne zajednice“, čiji temelji leže na činjenici da države članice i nečlanice mogu uspostavljati predstavničke misije pri međunarodnim organizacijama, čime se proklamira i izričito im se priznaje pasivno pravo poslanstva, i.e. sposobnost primanja takvih misija, a time i, načelno, sposobnost uspostavljanja međunarodnih odnosa s državama. Povelja Ujedinjenih nacija iz 1945. predstavlja mnogostrani međunarodni ugovor „kojim se postavlja obrazac sporazumijevanja i obaveza među članicama Ujedinjenih nacija [...]. Kao pisani statut, Povelja uređuje organizacijski ustroj Ujedinjenih nacija, načela, ovlasti i funkcije.“³³ No, ona ne sadrži odredbu koja bi izričito dala Ujedinjenim nacijama osobnost prema međunarodnome pravu. Međutim, prihvata se „da Ujedinjene nacije imaju bar određeni stepen međunarodne osobnosti; naprimjer, čl. 43. Povelje ovlašćuje Ujedinjene nacije da sklapaju određene vrste ugovora s državama članicama – ovlaštenje koje ne bi moglo postojati da Ujedinjene nacije nemaju međunarodni subjektivitet.“³⁴

Temeljem čl. 2. st. 1. (a) Nacrta Pravila o odgovornosti međunarodnih organizacija iz 2011., „...međunarodna organizacija“ znači organizaciju utemeljenu

³¹ UN Doc. A/CONF.129/15. Ovaj međunarodni ugovor nije stupio na snagu.

³² UN Doc. A/CONF.67/16. Ni ovaj višestrani međunarodni ugovor nije na snazi. Trenutno ova međunarodna konvencija broji 34 stranke, dok je prema čl. 89. Konvencije za njezino stupanje na snagu određen minimum od 35 instrumenata o ratifikaciji ili akcesiji.

³³ A. L. Bennett, J. K. Oliver (2004) *Međunarodne organizacije. Načela i problemi*, Zagreb: Politička kultura, 61.

³⁴ P. Malanczuk (1997) *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, 7. izm. izd, London/New York: Routledge, 92.

ugovorom ili drugim instrumentom u međunarodnome pravu i koja posjeduje svoju vlastitu međunarodnopravnu osobnost. Međunarodne organizacije mogu uključiti u svoje članstvo, pored država, i druge entitete.³⁵ Pravna doktrina prihvata stajalište Međunarodnoga suda da međunarodna organizacija ima međunarodnopravni subjektivitet, odnosno da je međunarodna osoba.³⁶ „[...] Razvoj međunarodnoga prava doveo je do stanja da su međunarodne vladine organizacije po pravilu subjekti međunarodnoga prava i one u tome svojstvu djeluju prema državama nečlanicama i drugim organizacijama. Ako bi se posumnjalo u međunarodnu osobnost neke organizacije koju su stvorile države, to bi se moralo posebno istraživati.“³⁷ „Načelno, danas je općeprihvaćeno da međunarodne organizacije imaju objektivnu međunarodnopravnu osobnost.“³⁸ „U pozitivnom međunarodnom pravu status subjekta stekle su i javne ili međuvladine organizacije.“³⁹ „Status istinskog subjekta međunarodnoga prava nije više ograničen na državnost, već uključuje međunarodne međuvladine organizacije koje su vlade kreirale kao multilateralan odgovor univerzalnim ili regionalnim izazovima.“⁴⁰ Nadalje, kako tvrde A. L. Bennett i J. K. Oliver, Savjetodavnim mišljenjem ICJ u predmetu *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations* bilo je uvedeno načelo impliciranih ovlasti (eng. *implied powers principle*)⁴¹ „koje je otvorilo vrata širokom tumačenju prerogativa međunarodnih organizacija“, no ne i njihovih obaveza.⁴² Revitalizacija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija nakon Hladnoga rata indicirala je potrebu za povlačenjem analogije između ustava federalnih država i Povelje Ujedinjenih nacija, kako bi se stvorio pravni osnov za implicirana dodatna ovlaštenja i za ekspanziju sfere djelovanja Vijeća sigurnosti u novome svjetskome poretku.⁴³ Ovo stajalište biće

³⁵ *Pravila o odgovornosti međunarodnih organizacija* (2011), New York: Ujedinjene nacije, 2. U tom smislu, vid. pitanje članstva Svjetske trgovinske organizacije dalje u radu. Primjera radi, u članstvu Međunarodne pomorske organizacije nalaze se Cookovi otoci, koji nisu suverena država punoga međunarodnopravnoga subjektiviteta, već se nalaze u slobodnome pridruženju s Novim Zelandom.

³⁶ U tom smislu, navest ćemo, pored V. Dimitrijevića, O. Račića i D. Lapaša, *exempli causa* i: S. Softić (2012) *op. cit.*, 156.

³⁷ V. Đ. Degan (2011) *Međunarodno pravo*, Zagreb: Školska knjiga, 415.

³⁸ M. N. Shaw (2008) *International Law*, 6. izd, New York: Cambridge University Press, 259-260. Vid. i J. D. Fry (2018) „Rights, Functions, and International Legal Personality of International Organizations“, *Boston University International Law Journal*, Vol. 36, Issue 2, 221-248.

³⁹ M. Kreća (2008) *op. cit.*, 115.

⁴⁰ J. H. Wolfe (2002) *Modern International Law: An Introduction to the Law of Nations*, Upper Saddle River (NJ): Pearson Education, 44. Jednako tako i R. M. M. Wallace, O. Martin-Ortega (2009) *International Law*, 6. izd, London: Sweet & Maxwell, 86-87; J. Andrassy (1976) *Međunarodno pravo*, 6. izd, Zagreb: Školska knjiga, 377.

⁴¹ Šire u: M. Rama-Montaldo (1970) „International Legal Personality and Implied Powers of International Organizations“, *British Yearbook of International Law*, Vol. 44, 111-156.

⁴² A. L. Bennett, J. K. Oliver (2004) *op. cit.*, 176.

⁴³ Poblize u: G. Arangio-Ruiz (1997) *The Federal Analogy and UN Charter Interpretation: A*

vrlo zgodno usp. s predmetom *Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict (the WHO Nuclear Weapons case)*⁴⁴, u kojem je Sud „naglasio da za razliku od država, koje imaju neograničeni pravni subjektivitet, organizacije se rukovode načelom specijalnosti: države koje utemeljuju organizacije rade to iz određenih razloga, osposobljavajući organizacije s određenim ovlastima. Ove ovlasti su ograničene, a granice određuju države koje su utemeljile ove organizacije radi unapređenja svojih zajedničkih interesa. Drugim riječima, organizacija je limitirana u svome pravnome subjektivitetu [...]“⁴⁵. Danas se može smatrati da najviši stepen organiziranosti, najveći opseg međunarodnog subjektiviteta, najširi djelokrug i nadležnost, imaju nesumnjivo Organizacija Ujedinjenih nacija i Europska unija, ova potonja kao *sui generis* međunarodna organizacija⁴⁶. U konačnici, mi uopće ne vidimo da suvremeni pisci, kao uvjet postojanja i djelovanja neke međunarodne organizacije traže njezino priznanje od drugih subjekata međunarodnoga prava da bi ona postala međunarodna osoba. Ova nas tvrdnja, logičkim slijedom, tako dovodi do zaključka da postojanje međunarodne organizacije djeluje *erga omnes*, tj. prema svim subjektima međunarodnoga prava te da je njezino priznanje čisto deklarativnoga karaktera, nikako konstitutivnoga.⁴⁷ Prema koncepciji međunarodnopravnoga subjektiviteta međunarodne organizacije, koja je danas čvrsto postavljena s dobrom pravnom argumentacijom i obrazloženjem, ovi subjekti predstavljaju nositelje međunarodnih prava i obaveza „koji neposredno ostvaruju svoja prava u međunarodnim odnosima i *neposredno su odgovorni za neizvršenje* [dodali bi i za povredu] svojih međunarodnopravnih obaveza.“⁴⁸

Crucial Issue, 8 *European Journal of International Law* 1, 1-28.

⁴⁴ *Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict (the WHO Nuclear Weapons case)*, *Advisory Opinion*, *I.C.J. Reports 1996*, p. 66.

⁴⁵ E. Steinerte, R. M. M. Wallace (2008) *op. cit.*, 76-77. Također, vid. T. D. Gill (ur.) (2003) *op. cit.*, 209.

⁴⁶ Usp. N. Borić, A. Jodanović (2020) „Pravni subjektivitet međunarodnih organizacija sa posebnim osvrtom na Evropsku uniju“, *DHS* 4 (13), 239-256.

⁴⁷ U tu svrhu usp. D. Lapaš (2008) *op. cit.*, 25. O pravnim aspektima međunarodnih organizacija, uključujući i pitanje njihove međunarodnopravne osobnosti, vid. N. D. White (2005) *op. cit.*, 32-35; M. N. Shaw (2003) *op. cit.*, 1186-1193; M. N. Shaw (2014) *International Law*, 7. izd., Cambridge: Cambridge University Press, 938 *et seq*; P. Malanczuk (1997) *op. cit.*, 92-96; R. Etinski, S. Đajić, B. Tubić (2017) *Međunarodno javno pravo*, 7. izm. i dop. izd., Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Pravni fakultet, 203 *et seq*.

⁴⁸ V. Dimitrijević, O. Račić (2011) *op. cit.*, 49. Suglasno tome, odgovornost subjekata međunarodnoga prava, i država i međunarodnih organizacija, može se vezivati kako za prava i ovlaštenja, tako i za obaveze po međunarodnome pravu. (Za šire u ovome dijelu, vid. T. Papić (2014) „International Obligations of International Organizations“, *Union University Law School Review (Pravni zapisi)*, Vol. 5, Issue 2, 349-383). Međunarodni sud je, u pogledu međunarodne organizacije, podsjetio na mogućnost pravne odgovornosti Ujedinjenih nacija za ponašanje njezinih organa ili agenata u predmetu *Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights*. U par. 66. na str. 88-89 stoji: „Sud želi da poentira da je pitanje imuniteta od pravnoga postupka različito od pitanja kompenzacije

4. Svjetska trgovinska organizacija (WTO): opće postavke

Svjetska trgovinska organizacija osnovana je 1994., sporazumom o njezinom osnivanju⁴⁹, potpisanim na ministarskoj konferenciji u Marrakeshu (Maroko), nakon dugogodišnjih mnogostranih trgovinskih pregovora poznatih kao „Urugvajaska runda“, a koji su trajali u razdoblju od 1986. do 1993/1994.⁵⁰ Ova specijalizirana međunarodna organizacija (ustanova) u sistemu Ujedinjenih nacija⁵¹ počela je s radom 1. januara 1995., koja predstavlja nastavak i unaprjeđenje

za bilo koju štetu nastalu kao rezultat akata Ujedinjenih nacija ili njezinih agenata koji vrše akte u njezinom službenom kapacitetu. Ujedinjene nacije mogu imati odgovornost za štetu nastalu iz takvih akata. [...] Bilo koji zahtjev protiv Ujedinjenih nacija neće biti razmatran od nacionalnih sudova već će biti riješen u skladu s odgovarajućim modelom rješavanja [...].“ Ovo je dokaz da Ujedinjene nacije mogu biti odgovorne po međunarodnome pravu za međunarodna protupravna djela i da se prema ovoj organizaciji mogu upućivati pravni zahtjevi, a naročito oni za naknadu štete. Ovim, također, Međunarodni sud potvrđuje imunitet Ujedinjenih nacija pred nacionalnim sudovima država članica u skladu s Konvencijom o imunitetima i privilegijama ove organizacije iz 1946. No, što je s nacionalnim sudovima država nečlanica Ujedinjenih nacija? Jednako tako, utvrđujemo da sve međunarodne organizacije imaju međunarodnopravni subjektivitet, čiji se opseg među njima razlikuje i koji je ograničeniji u odnosu na međunarodnopravni subjektivitet države. Zaključujemo, također, da je međunarodnopravni subjektivitet i država i međunarodnih organizacija vrlo sličan njihovoj djelatnoj sposobnosti. Iako prihvatamo da međunarodnu organizaciju osnivaju države, koje međunarodnim ugovorom, koji često predstavlja njezin ustav, definiraju opseg njezina međunarodnopravnog subjektiviteta, pa tako i njezinu nadležnost, funkcije i ciljeve, što nazivamo *opsegom djelatne sposobnosti*, nužno je smatrati ispravnim tvrdnju da međunarodna organizacija posjeduje, pored pravne i djelatne, i deliktну sposobnost za svoje akte ili čine. Stoga bi bilo krajnje neopravdano i logički neumjesno kazati, a pri tome još i tvrditi da su međunarodne organizacije takvi subjekti koji nemaju svoju deliktну sposobnost, odnosno da deliktну sposobnost za akte međunarodne organizacije imaju isključivo države kao njihove članice. (Usp. H. G. Schermers (1988) „Liability of International Organizations“, *Leiden Journal of International Law*, Vol. 1, Issue 1, 3-14; J. Klabbers (2017) *International Law*, 2. izd., Cambridge: Cambridge University Press, 147-149). Međutim, iako bez rezerve prihvatamo da su međunarodne organizacije subjekti međunarodnoga prava, ipak za potrebe utvrđivanja njihove *odgovornosti* trebamo ih posebno, pojedinačno promatrati, „polazeći od utvrđivanja vrste i značaja međunarodnopravnih akata na čije je vršenje ovlaštena statutom i njegovim tumačenjem koje daje teorija međunarodnoga prava i praksa svake organizacije ponaosob.“ (V. Dimitrijević, O. Račić (2011) *op. cit.*, str. 49).

⁴⁹ *Agreement Establishing the World Trade Organization*, International Legal Materials, Vol. 33, Issue 5 (September 1994), 1144-1153.

⁵⁰ Šire u: T. J. Jr. Dillon (1995) „The World Trade Organization: A New Legal Order for World Trade“, *Michigan Journal of International Law*, Vol. 16, Issue 2, 349-402; jednako tako, R. G. Shell (1995) „Trade Legalism and International Relations Theory: An Analysis of the World Trade Organization“, *Duke Law Journal*, Vol. 44, Issue 5, 829-927.

⁵¹ Ova je organizacija specifična u odnosu na druge po činjenici da se u njezinome članstvu ne nalaze samo države, već i carinske unije i samostalni carinski entiteti. Danas ih je 164. Članice WTO su tako i Europska unija (nekada Europska zajednica) od 1. januara 1995., kao i Hong Kong i Macao, posebne autonomne oblasti u Narodnoj Republici Kini. Bosna i Hercegovina nikada nije bila članica ove organizacije. Trenutno ima status promatrača.

međunarodnoga trgovinskoga aranžmana koji je uspostavljen 1947. pod nazivom GATT (*General Agreement on Tariffs and Trade*)⁵², „čija je osnovna ideja bila uspostavljanje svjetskoga sistema slobodne trgovine putem umanjenja carina.“⁵³ „Svjetska trgovinska organizacija tako nastaje kao proširenje i institucionalizacija osnovne ideje liberalizacije svjetske trgovine, a time i globalna međunarodna organizacija koja je specijalizirana za trgovinska pitanja.“⁵⁴ Ova organizacija postaće univerzalni institucionalni i regulatorni okvir međunarodne trgovine.⁵⁵ Iako je GATT bio samo međunarodni ugovor, on će vremenom postati *de facto* međunarodna organizacija i zapravo osnov sadašnje Svjetske trgovinske organizacije⁵⁶ „Mada je i dalje na snazi, Opći sporazum o carinama i trgovini (GATT) je osnivanjem WTO izgubio nekadašnja institucionalna obilježja.“⁵⁷ Za svrhe ovoga istraživanja, jedan od osnovnih zadataka ove međunarodne organizacije je, pored toga što ona treba „omogućiti primjenu, administriranje, djelovanje i unaprjeđenje ciljeva“⁵⁸ zaključenih trgovinskih ugovora te da treba „osigurati forum za pregovore svojih članica“⁵⁹, postizanje veće koherentnosti u kreiranju globalne ekonomske politike, tako da u tome pogledu saraduje s Međunarodnim monetarnim fondom i Svjetskom bankom.⁶⁰ Zadaci WTO počivaju na nekoliko osnovnih načela: nediskriminaciji, reciprocitetu, izvršenju preuzetih ugovornih obaveza odn. aranžmana, javnosti rada i opcijama koje omogućavaju državama da u opravdanim slučajevima mogu na određeni način ograničiti trgovinu.⁶¹ Na koncu, ova međunarodna organizacija „ima u cilju

⁵² Ovaj su svojevrsni međunarodni ugovor koji je stupio na snagu 1. januara 1948. potpisale u Ženevi 23 države, gdje se danas nalazi sjedište Svjetske trgovinske organizacije. Sporazum je bio najprije zamišljen kao privremeni aranžman koji će pridonijeti osnivanju specijalizirane agencije Ujedinjenih nacija naziva Međunarodne trgovinske organizacije (*International Trade Organization*: ITO). Međutim, kako su Sjedinjene Američke Države odbile Povelju ITO-a, odlučeno je da se nastavi liberalizacija svjetske trgovine na temelju GATT-a koji nije zahtijevao ratifikaciju. Šire u: J. Wijaszka (1995) „World Trade Organization“, *Polish Quarterly of International Affairs*, vol. 4, izd. 3, 89 *et seq.* O međunarodnome ugovoru ustavu ITO-a, vid. G. Bronz (1949) „The International Trade Organization Charter“, *Harvard Law Review*, Vol. 62, Issue 7, 1089-1125.

⁵³ S. Đajić (2012) *Međunarodno pravosuđe*, Beograd: Službeni glasnik, 123.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ Šire u: P. Cvetković (2010) *Uvod u pravo Svjetske trgovinske organizacije*, Niš: Pravni fakultet u Nišu, 5-43.

⁵⁶ S. Đajić, *op. cit.*, 123.

⁵⁷ B. Krivokapić (2010) *op. cit.*, 1035.

⁵⁸ *Ibid.*, 1034.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ Cilj ove međunarodne organizacije je „nadziranje i liberalizacija svjetske trgovine u smislu olakšavanja protoka roba i usluga smanjenjem carina i drugih prepreka za razvoj otvorenog tržišta i svjetske trgovine, kao što su eksportne subvencije, uvozna ograničenja i kvote i sl. [...]“ (*Ibid.*, 1034).

⁶¹ *Ibid.*, 1034-1035.

obuhvatiti sve države svijeta i podvrgnuti ih zajedničkoj disciplini kojom se ostvaruje načelo slobodne trgovine.⁶²

Iako sistem za rješavanje međunarodnih sporova članica WTO, u okviru Organa za rješavanje sporova (*Dispute Settlement Body*)⁶³, predstavlja jedan od najefikasnijih foruma za rješavanje međunarodnih sporova u usporedbi s drugim institucionalnim mehanizmima unutar drugih međunarodnih organizacija⁶⁴, ovome se subjektu međunarodnoga prava zamijera da je njegov sistem rada odlučivanja isuviše kompliciran i birokratiziran, da WTO do sada nije uspjela ojačati lošu pregovaračku poziciju zemalja u razvoju, da ona kao takva ponajviše služi interesima bogatih, razvijenih država današnjega svijeta, i da, naprosto, politika liberalizacije trgovine dovodi do sve većega jaza siromašnih i bogatih država. Najzad, poseban aspekt znakovitosti obrade ove organizacije jeste odnos međunarodne trgovine i zaštite životne sredine⁶⁵, koji se može valjano promatrati kroz utjecaj odluka ove međunarodne organizacije na zaštitu okoliša, odn. da li su *ad hoc* paneli i Žalbeni panel (vijeće, tijelo) WTO Organa za rješavanje sporova donosili i donose odluke poštujući kriterij zaštite okoliša (naprimjer načelo predostrožnosti⁶⁶), koji dozvoljava kvantitativna ograničenja u pogledu izlova, a potom i u pogledu međunarodne trgovine s ciljem očuvanja rijetkih vrsta.⁶⁷

⁶² V. Bilas, A. Videc (2011) „Učinkovitost sustava za rješavanje sporova Svjetske trgovinske organizacije“, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 9, No. 2, 175.

⁶³ M. Matsushita *et al.* (2015) *The World Trade Organization: Law, Practice, and Policy*, 3. izd., Oxford: Oxford University Press, 83 *et seq.*

⁶⁴ Usp. V. Bilas, A. Videc, *op. cit.*, 175-194.

⁶⁵ M. Matsushita *et al.*, *op. cit.*, 715 *et seq.*

⁶⁶ Ono dozvoljava primjenu ograničenja uprkos nedostatku naučnih dokaza u slučaju postojanja razumnoga rizika (naprimjer, po zdravlje ljudi). Usp. P. Sands (2003) *Principles of International Environmental Law*, Cambridge: Cambridge University Press, 266 *et seq.*; N. de Sadeleer (2020) *Environmental Law Principles. From Political Slogans to Legal Rules*, 2. izd., Oxford: Oxford University Press, 135 *et seq.* Usp. i slučaj *European Communities – Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones)*, Report of the Panel, WT/DS26/R/USA, 18 August 1997; *European Communities – Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones)*, Report of the Appellate Body, WT/DS48/AB/R, 16 January 1998.

⁶⁷ Vid. riješene predmete poput: *Tuna/Dolphin Case I, United States – Restrictions on Imports of Tuna (Mexico v US)*, GATT Doc. DS21/R (1991), Report of the Panel, 3 September 1991; *Tuna/Dolphin Case II, GATT, United States – Restrictions on Imports of Tuna (EU – European Communities v US)*, GATT Doc. DS29/R (1994), Report of the Panel, 16 June 1994; *United States – Measures Concerning the Importation, Marketing and Sale of Tuna and Tuna Products (Mexico v US)*, WT/DS381/R, Report of the Panel, 15 September 2011; *United States – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products (India, Malaysia, Thailand, Pakistan v US)*, WT/DS58/R, Report of the Panel, 15 May 1998; *United States – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products*, Decision of the Appellate Body, WT/DS58/AB/R, 12 October 1998.

5. Međunarodni monetarni fond (IMF): opće naznake

Međunarodni monetarni fond u sistemu međunarodnih organizacija izdvaja se iz više razloga. Osnovan na monetarnoj i finansijskoj konferenciji Ujedinjenih nacija u *Bretton-Woods*-u daleke 1944. do danas ostaje enigma u kontekstu efikasnosti vlastitog djelovanja. Šta je to što ovoj međunarodnoj finansijskoj organizaciji obezbjeđuje tako solidnu poziciju u globalnim međunarodnim (ne samo finansijskim) odnosima, jedno je od polaznih pitanja kojim se ovaj rad bavi. Slijedom tog pitanja, nameće se nekoliko ključnih postavki: a) relativno neometan kontinuitet u djelovanju IMF obezbjeđuje njegova specifična pravno-organizaciona struktura i pravni položaj; b) tome doprinosi posebno konstruiran odnos i položaj država članica; c) pomno osmišljene funkcije i mehanizmi za ostvarivanje istih ne ostavljaju prostor potrebi za dodatnim „klasičnim“ pravnim sredstavima obezbjeđenja potraživanja.

5.1. Međunarodnopravni status

Kao međunarodna organizacija (specijalizirana agencija Ujedinjenih nacija, zajedno sa Svjetskom bankom),⁶⁸ IMF ima punu pravnu sposobnost.⁶⁹ Trenutno, članstvo u IMF ima 190 zemalja, odnosno država u smislu međunarodnog javnog prava, što predstavlja jedini formalni preduslov za članstvo u ovoj međunarodnoj organizaciji,⁷⁰ te isključuje iz članstva sve druge subjekte međunarodnog prava i učesnike međunarodnih odnosa. Svih 27 država članica Europske unije su članice IMF, ali slijedom navedenog, to nisu Europska unija niti Europska centralna banka.⁷¹

5.2. Pravno-organizaciona struktura

IMF ima tri osnovna organa: Odbor guvernera, Izvršni odbor i Direktora.⁷² Odbor guvernera je tijelo na vrhu institucionalne strukture IMF koje predstavlja sve države članice, s obzirom da države članice nisu konstituirale tijela (vijeća) u okviru svoje izvršne vlasti koja bi obnašala ulogu immanentnu Odboru guvernera. Odbor ima neke isključive ovlasti kao što su izbor i imenovanje izvršnih direktora ili tumačenje odredbi Statuta Fonda, odlučivanje o povećanju kvota, alokaciji

⁶⁸ Čl. 57. u vezi s čl. 63. Povelje Ujedinjenih nacija.

⁶⁹ Čl. IX. odjeljak 2. Statuta Međunarodnog monetarnog fonda.

⁷⁰ Čl. II. odjeljci 1. i 2. Statuta.

⁷¹ Čl. 13. st. 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, ECB postala je organ Europske unije s vlastitom pravnom sposobnošću, čije se djelovanje ne pripisuje Europskoj uniji. Vid. Z. Meškić, D. Samardžić (2012) *Pravo Europske unije*, Sarajevo: TDP Sarajevo, GIZ GmbH Otvoreni Regionalni fond za jugoistočnu Europu-Pravna reforma, 163.

⁷² Čl. XII. odjeljak 1. Statuta.

Specijalnih prava vučenja (SDR), primanje u članstvo novih država, prinudno iščlanjenje iz Fonda, amandmani na Statut Fonda i druge akte Fonda. Sve one nadležnosti koje nisu isključive nadležnosti drugih institucija, nadležnosti su Odbora.⁷³ Odbor se sastoji od po jednog guvernera (ministra finansija ili guvernera nacionalne centralne banke države članice) i jednog zamjenika koje predlažu države članice. Sastaje se jednom godišnje i ima dva savjetodavna tijela Međunarodnog monetarnog i finansijskog komiteta (IMFC) i Komiteta za razvoj uspostavljenog zajedno sa Svjetskom trgovinskom organizacijom.

IMFC zadužen je za razmatranje fundamentalnih pitanja u domenu međunarodne monetarne politike i finansijske stabilnosti, posebno u situacijama finansijskih kriza. Ima 24 člana koja se biraju iz reda guvernera koji čine Odbor guvernera. Njegova pravno-organizaciona struktura odslikava onu koju ima Izvršni odbor Fonda. U tom smislu, IMFC predstavlja sve države članice bez formalnog načina glasanja.⁷⁴

Pravno-organizacionu strukturu Fonda karakterizira poseban način donošenja odluka. Naime, glasačka snaga država članica zavisi od veličine udjela (kvote) izražene u SDR utemeljene na makroekonomskim pokazateljima koji odražavaju relativnu poziciju država u svjetskoj ekonomiji. Kvota izražava maksimalni finansijski doprinos države članice Fondu kao i njenu glasačku snagu, te je relevantna za pristup države članice finansijskim sredstvima Fonda.⁷⁵ Iz ovakve konstelacije odnosa jasno je da sve države članice nemaju jednaku mogućnost uticaja u procesu donošenja odluka. Ovo opet ne znači da visoko razvijene zemlje jesu u dominantnom položaju u pomenutom kontekstu. Naprotiv, određene studije su pokazale da, naprimjer, Japan ili čak Sjedinjene Američke Države nisu dovoljno reprezentirane u Fondu prema postojećim kriterijima.⁷⁶

Izvršni odbor predstavlja centralno administrativno tijelo Fonda koje ima 24 izvršna direktora imenovana (postavljena) od strane država ili grupe država članica i kojim predsjedava direktor. Direktor se ne bira niti iz reda guvernera niti iz reda izvršnih direktora. Šef je administrativnog osoblja Fonda i nema pravo glasa izuzev u situaciji izjednačenog broja glasova.⁷⁷

5.3. Zadaci i funkcije Fonda

Generalno uzevši, Fond ima tri funkcije: regulatornu/nadzornu, tehničku i

⁷³ Čl. XII. odjeljak 2(a) Statuta.

⁷⁴ Odluke se u ovom tijelu donose na osnovu konsenzusa. Vid. C. Manger-Nestler (2011) „Impacts of International Law on the Restructuring of the Global Financial System“, u: A. Von Bogdandy, R. Wolfrum (eds.), *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 15/11, 177.

⁷⁵ Čl. III. Statuta.

⁷⁶ K. Taylor, C. Tipping, A. McKissack (2004) „IMF Quotas, Representation and Governance“, Treasury Working Paper 2004 — 03 November 2004, https://treasury.gov.au/sites/default/files/2019-03/Treasury_Working_Paper_2004-03.pdf (prist. 4. februar 2021).

⁷⁷ Čl. XII. Statuta.

finansijsku. Za potrebe rada, fokusiraćemo se na regulatornu funkciju, s obzirom da se kroz ovu funkciju reflektiraju i određena pravna pitanja.

Nadzorna funkcija propisana je čl. IV. odjeljak 3. Statuta Fonda, te podrazumijeva nadležnost Fonda da *nadgleda međunarodni monetarni sistem* u cilju obezbjeđenja njegovog efektivnog funkcioniranja, kao i da nadgleda ispunjavanje općih obaveza od strane članica propisanih članom IV, odjeljak I Statuta. Fond vrši nadzor nad deviznim politikama članica i usvaja posebne principe za usmjeravanje članica u vezi s provođenjem deviznih politika. Svaka članica Fondu *obavezno daje informacije* neophodne za provođenje nadzora i, na zahtjev Fonda, konsultira se o načinu provođenja deviznih politika. Jasno je da nadzorna funkcija Fondu obezbjeđuje prostor za uplitanje u značajne ekonomske i finansijske odnose suverenih država. Ona je mnogo više od pukog monitoringa, naime, nadzorna funkcija je osnovno sredstvo kojim Fond osigurava izvršenje obaveza članica te izvršenje vlastitih obaveza koje su usmjerene na nadzor međunarodnog monetarnog sistema.⁷⁸

Stvari se dodatno kompliciraju ukoliko se postave u korelaciju s pitanjem nadležnosti Fonda izvan tradicionalnog bilateralnog modusa za provođenja nadzora. Članovi IX-XXIX Statuta nesumnjivo upućuju na to da Fond ima ekskluzivnu nadležnost za interpretaciju odredbi Statuta, što bi se moglo shvatiti kao prostor za proširenje nadzornih nadležnosti Fonda. Međutim, historijski posmatrano, ova međunarodna organizacija je po ovom pitanju bila izuzetno oprezna. U tom je kontekstu 2010. počeo spor i delikatan proces određenja pravne osnove za provođenje multilateralnog nadzora kao i formalno definiranje kontura njegova obima.⁷⁹

Čitav taj proces zaokružen je donošenjem dokumenta pod nazivom *Integrated Surveillance Decision*,⁸⁰ odobren od strane Izvršnog odbora 2012. Odlukom je uspostavljen sveobuhvatan okvir bilateralnog i multilateralnog nadzora. Važna je zbog toga što postavlja konceptualnu vezu između bilateralnog i multilateralnog nadzora, akcentira značaj fokusiranja na globalnu ekonomsku i finansijsku stabilnost u kontekstu multilateralnog nadzora i čl. IV dodatno osnažuje, dajući pravo Fondu da razmatra čitav spektar nuspojava deviznih politika članica koje mogu uticati na globalnu monetarnu stabilnost.⁸¹ Naglašava se, međutim, da se na ovaj način ne proširuju obaveze članica u korist efektivnog funkcioniranja međunarodnog monetarnog sistema, jer je nadležnost fonda svedena na diskutovanje o uticajima deviznih politika koju države članice provode i predlaganje alternativnih politika koje bi bolje promovirale efektivno

⁷⁸ A. Feibelman (2013) „Europe and the Future of International Monetary Law“, 22 *Transnat'l L. & Contemp. Probs.* 1/2013, 122.

⁷⁹ *Ibid*, 126.

⁸⁰ Prethodili su mu *The Fund's Mandate-The Legal Framework, Modernizing the Surveillance Mandate and Modalities, Overview Paper, Review of the 2007 Surveillance Decision and the Broader Legal Framework for Surveillance*, u: *Ibid*, 126-131.

⁸¹ *Ibid*, 131.

funkcioniranje međunarodnog monetarnog sistema.⁸²

6. Korelacija između Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske trgovinske organizacije

Korelacija između ove dvije međunarodne organizacije aktualizira se, ili preciznije, dolazi posebno do izražaja u situacijama finansijskih kriza koje posljedično rezultiraju i određenim pravnim problemima. Institucionalna koordinacija između Fonda i WTO datira od Općeg sporazuma o carinama i trgovini (GATT). Nakon uspostavljanja WTO, koordinacija ovih dvaju međunarodnih organizacija, onako kako je definirana u GATT, ostaje nepromijenjena, ali se u tom smislu otišlo dalje te su donešena dva ključna akta *Decision on the Relationship of the World Trade Organization with the International Monetary Fund* i *Declaration on the Contribution of the World Trade Organization in Global Economic Policymaking*.⁸³

Prvim dokumentom (odlukom) reafirmirana je veza između Fonda i WTO, onako kako je prvobitno bila definirana GATT-om, a drugim dokumentom (deklaracijom) se upućuje na daljnje unaprjeđenje saradnje između WTO i drugih međunarodnih organizacija, posebno Fonda i Svjetske banke, s ciljem postizanja veće koherentnosti u provođenju globalne ekonomske politike. U konačnici je ova institucionalna veza formalizirana kroz Sporazum između WTO i Fonda (*Agreement between the International Monetary Fund and the World Trade Organization, WT/L/195*).⁸⁴

6.1. Materijalno-pravni i procesno-pravni aspekti veze između WTO i Fonda

Pravni osnov kooperacije između Fonda i WTO predstavljaju relevantne odredbe Statuta Fonda i WTO sporazumi. Statut Fonda na općenit način autorizira saradnju Fonda i ostalih međunarodnih organizacija, dok WTO specificira ovaj vid saradnje s Fondom.⁸⁵ To su čl. III. st. 5. Povelje WTO, dvije ministarske deklaracije, te posebne odredbe GATT i GATS. Iako Statutu Fonda nedostaju artikulirane odredbe koje bi upućivale na one sadržane u GATT, kao i činjenica da je Statut u određenom smislu sistemski akt u odnosu na GATT, to ne prekludira mogućnost široke formalne i neformalne kooperacije između ove dvije organizacije. Međutim, pravna veza je ovdje vidno jednostrana, jer

⁸² *Ibid.*

⁸³ C. H. Wo (2013) "Legal Aspects of the WTO/IMF Relationship Revisited", in: M. Cremona, P. Hilpold, N. Lavranos, S. S. Schneider, A. Ziegler (eds.), *Reflections on the Constitutionalisation of International Economic Law*, Liber Amicorum for Ernst-Ulrich Petersmann, Leiden: Brill, <http://ssrn.com/abstract=2236558> (prist. 10. februar 2021).

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Čl. X. Statuta.

samo WTO sporazumi uzimaju u obzir nadležnost Fonda i izričito zahtijevaju oslanjanje na ekspertizu Fonda u pitanjima bilansa plaćanja. U praksi su, međutim, predviđene procedure kojima se obezbjeđuje konzistentnost aktivnosti koje države poduzimaju kao članice Fonda s njihovim obavezama u okviru WTO.⁸⁶

Veza između ove dvije organizacije je efektna zaključenjem *Cooperation Agreement* na koji način je uspostavljen pravni osnov kooperacije i kojim su premoštene pravne nedorečenosti u originarnim aktima, prvenstveno Fonda. Sporazum, između ostalog, sadrži odredbe o obavezi razmjene dokumenata, recipročnom prisustvovanju na sastancima, te druge odredbe pretežno administrativnog karaktera.⁸⁷

Na ovom mjestu razmatraće se procesno-pravni i materijalno-pravni aspekti veze između pomenutih međunarodnih organizacija kroz analiziranje relevantnih pravnih mehanizama kreiranih u cilju postizanja danas već pomalo utopističkog ekonomskog ideala – liberalizacije svjetske trgovine.⁸⁸

Čl. XV. GATT-a sadrži pravila koja se odnose na mjere devizne politike i predstavlja ključnu vezu multilateralnog sistema trgovanja i međunarodnog monetarnog sistema. Konkretno, ovaj član propisuje da će sporazumne strane (potpisnice GATT-a) težiti suradnji s Fondom u cilju promicanja koordinirane politike u vezi s deviznim pitanjima koja su u nadležnosti Fonda i u vezi s pitanjima kvantitativnih ograničenja i drugih trgovinskih mjera koja su u nadležnosti sporazumnih strana.⁸⁹

Nadalje, u svim slučajevima u kojima su sporazumne strane pozvane da razmatraju ili da rješavaju probleme koji se tiču monetarnih rezervi, bilansa plaćanja, deviznih aranžmana, u potpunosti će se konsultirati s Fondom. Sporazumne strane prihvaćće sve statističke i druge nalaze Fonda u vezi s pitanjima devizne razmjene, bilansa plaćanja i monetarnih rezervi, kao i stav Fonda o tome da li se konkretna devizna mjera sporazumne strane treba tumačiti u skladu s odredbama Statuta Fonda ili u skladu s posebnim deviznim sporazumom zaključenim između te sporazumne strane i sporazumnih strana GATT-a. Prilikom donošenja konačne odluke u slučajevima koji uključuju kriterije propisane u čl. XII. paragraf 2a i čl. XVIII. paragraf 9, sporazumne strane prihvaćće stav Fonda o tome šta u konkretnom slučaju predstavlja ozbiljno odstupanje od postavljenih standarda monetarnih rezervi, šta se smatra niskom stopom monetarnih rezervi, koje su racionalne stope povećanja monetarnih rezervi, kao i o finansijskim aspektima u drugim pitanjima koja mogu biti obuhvaćena konsultacijama u

⁸⁶ D. E. Siegel (2002) „Legal Aspects of the IMF/WTO Relationship: The Fund’s Articles of Agreement and the WTO Agreements“, *The American Journal of International Law*, 96/2002, 569-572.

⁸⁷ Agreement between the IMF and the WTO (1996), <https://www.imf.org/external/pubs/ft/history/2012/pdf/3b.pdf> (prist. 12. februar 2021).

⁸⁸ Vid. T. Mayer, „Saving the Political Consensus In Favor of Free Trade“, *Public Law & Legal Theory Working Paper Number 16-50*.

⁸⁹ Čl. XV. st. 1. GATT (prijevod autora). Član ima 9 stavova.

takvim slučajevima.⁹⁰

Jedno od prvih pitanja koje se nameće u kontekstu čl. XV. st. 1. GATT jeste pitanje razgraničenja nadležnosti Fonda, sada u drugačijoj konstelaciji odnosa. U verziji GATT na engleskom jeziku koristio se termin *jurisdiction*, mada je u londonskom nacrtu Povelje o ITO prvobitno korišten termin *competence*, te dokumentima koji su prethodili konačnoj verziji nije bilo dato precizno razgraničenje ovih dvaju pojmova. Ovo opet ne znači da nije postojala potreba za dodatnim obrazloženjima u korist razlozima koji su u konačnici opredijelili korištenje pojma jurisdikcije/nadležnosti kao primjerenijeg u odnosima između ove dvije međunarodne organizacije. Ovo s obzirom da se pojam jurisdikcije referira jasno na nadležnosti Fonda (barem one koje nedvosmisleno to jesu prema Statutu Fonda), dok se pojam *competence* referira na pitanja o kojima je Fond pozvan da iznosi određene činjenice ili izražava mišljenje.⁹¹

Smatramo da izraz *kompetencija* više odgovara cilju i smislu ranije pomenutih pravnih osnova nadležnosti, utvrđenih za provođenje multilateralnog nadzora od strane Fonda. U materijalno-pravnom smislu, potvrdu ovome nalazimo u *Integrated Surveillance Decision* prema kojoj je nadležnost Fonda svedena na *diskutovanje* o uticajima deviznih politika koju države članice provode i predlaganje alternativnih politika koje bi bolje promovirale efektivno funkcioniranje međunarodnog monetarnog sistema. U procesno-pravnom smislu, prikladnost pomenutog termina je još više očita. Ipak, pitanje nadležnosti zasjenjeno je ciljevima zbog kojih su ove međunarodne organizacije osnovane.⁹²

Argumente navedenom nalazimo i u posebnom pravnom režimu prema kojem je osnovan i prema kojem Fond funkcionira. Shodno odredbama čl. X. Statuta, Fond je zaključio sporazume s brojnim međunarodnim organizacijama, a od posebne važnosti je svakako Sporazum s Ujedinjenim nacijama iz 1947. koji Sporazum priznaje Međunarodni monetarni fond: “[...] kao specijaliziranu agenciju [...] u ekonomskim i povezanim oblastima, u okviru značenja člana 57 Povelje UN.”⁹³ Izraz „specijalizirana agencija“ ne referira se na odnos subordinacije Fonda prema Ujedinjenim nacijama, već na (nezavisan) položaj Fonda unutar sistema međunarodnih agencija Ujedinjenih nacija, u okviru kojeg Fond ima posebne obaveze. Sporazumom se *explicite* priznaje nezavisnost Fonda: “Iz razloga prirode svojih međunarodnih obaveza i uslova propisanih Statutom, Fond funkcionira kao nezavisna međunarodna organizacija.”⁹⁴

Također, specifičan je i sistem nadzora nad zakonitošću odluka Fonda, koji nadzor se može provoditi u dva stadija, *en ante* i *ex post*. Tako se prije usvajanja

⁹⁰ *Ibid.*, st. 2.

⁹¹ IEPCT/A/PV/29, p. 46, *Analytical Index of the GATT*, https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gatt_ai_e/art15_e.pdf (prist. 11. februar 2021).

⁹² Vid. *Analytical Index of the GATT*, 439.

⁹³ Čl. 1. st. 2. Sporazuma.

⁹⁴ *Ibid.*

neke odluke od strane Izvršnog odbora Fonda traži odobrenje pravnog savjetnika. *Ex post* faza, za razliku od nacionalnih pravnih sistema, ne predviđa sudsko preispitivanje odluka bilo kojeg organa Fonda. Svojevrsnu protutežu tome predstavlja pomenuta odredba čl. XXIX. Statuta Fonda, kojom je uspostavljena nadležnost Izvršnog odbora za pitanja tumačenja odredbi Statuta.⁹⁵

Nemogućnost sudskog nadzora nad odlukama Fonda proizilazi iz imuniteta ove međunarodne organizacije. Države članice, javno-pravna tijela, kao ni pravne niti fizičke osobe ne mogu pokrenuti sudski spor protiv Fonda pred nacionalnim sudovima, osim ukoliko se Fond ne odrekne imuniteta ove vrste. U praksi se ovo nije dešavalo, ali postoji mogućnost ugovaranja arbitražne klauzule u sporovima koji mogu proizaći iz ugovora, kao što su npr. ugovori o prokuri. Ni Međunarodni sud u Den Haagu nema nadležnosti u ovom smislu, izuzev ako se radi o sporovima koji se meritorno mogu podvesti pod Konvenciju Ujedinjenih nacija o privilegijama i imunitetu specijaliziranih agencija iz 1947.⁹⁶, što se, opet, još nikad nije desilo. Nadalje, prema Sporazumu između Ujedinjenih nacija i Fonda, Fond može od Međunarodnog suda u Den Haagu zahtijevati donošenje savjetodavnih mišljenja o svim pravnim pitanjima iz domena aktivnosti Fonda, osim onih koja proizilaze iz međusobnog odnosa Ujedinjenih nacija, Fonda i neke specijalizirane agencije.⁹⁷

Prirodno se nameće pitanje da li je ovakav sistem funkcioniranja jedne međunarodne organizacije kakav je Međunarodni monetarni fond u skladu s principom vladavine prava? Biti isključiv u jednom ili drugom smislu svakako nije odgovor, već bi isti trebalo tražiti u posebnoj naravi ove međunarodne organizacije. Širok diskrecioni prostor ostavljen organima Fonda omogućava promptno njegovo djelovanje koje je opet usmjereno na ostvarenje temeljnog njegovog cilja. Taj cilj nužno ne mora biti u koliziji s temeljnim pravnim principima već prije u njihovoj funkciji, ukoliko se razborito pristupi razumijevanju ključnih ekonomskih postulata.

Procesno-pravni karakter veze nadalje se ogleda u ranije pomenutim odredbama čl. XV. GATT (st. 2.) te čl. XII. st. 5(e) GATTS. Konkretno, čl. XV. st. 2. nameće dvije različite obaveze tijelima WTO. Prva obaveza jeste obaveza konsultiranja s Fondom u svim slučajevima u kojima su sporazumne strane pozvane da razmatraju ili da rješavaju probleme koji se tiču monetarnih rezervi, bilansa plaćanja, deviznih aranžmana. Sporazumne strane prihvatice sve statističke i druge nalaze Fonda u vezi s pitanjima devizne razmjene, bilansa plaćanja i monetarnih rezervi. Činjenica da je pomenuta obaveza očigledno jednostrana,

⁹⁵ F. Gianvitti (1999) "Decision Making in the International Monetary Fund", in: *Current Developments in Monetary and Financial Law*, Vol. 1, Ch. 2, International Monetary Fund, <https://www.elibrary.imf.org/view/IMF072/01497-9781557757968/01497-9781557757968/ch02.xml?language=en&redirect=true&redirect=true> (prist. 15. februar 2021).

⁹⁶ Stupila na snagu 1948. Danas broji 129 država stranaka. (United Nations, *Treaty Series*, vol. 33, p. 261).

⁹⁷ F. Gianvitti, *op. cit.*

kao i sama njena formulacija, može referirati na to da Fond, o pitanjima koja budu predmet konsultiranja, ne može donositi konkluzivne odluke. Njegova je uloga savjetodavna u smislu davanja ekspertnih mišljenja o ovim konkretnim pitanjima.⁹⁸

Druga obaveza odnosi se na prihvatanje stava Fonda o tome da li se konkretna devizna mjera sporazumne strane treba tumačiti u skladu s odredbama Statuta Fonda ili u skladu s posebnim deviznim sporazumom zaključenim između te sporazumne strane i sporazumnih strana GATT-a. Ova odredba treba se tumačiti zajedno s odredbom čl. XV. st. 9(a) koja se izričito referira na pravila Fonda o deviznim restrikcijama, inkorporirajući na taj način uslove za operativnost trgovinskog sistema.⁹⁹ Fond je, dakle, pozvan da tumači i primjenjuje vlastita pravila u cilju verificiranja legitimiteta mjere neke od potpisnica GATT, jer bi konzistentnost takve mjere s pravnim okvirom Fonda istoj dala legitimitet i prema pravilima sadržanim u GATT.¹⁰⁰

S procesno-pravnog aspekta značajno je spomenuti i neka pitanja interpretacije čl. XV. st. 2. GATT. Prvo pitanje tiče se dileme da li se izrazom sporazumne strane proširuje obaveza konsultiranja s Fondom na panele i Žalbeno tijelo WTO (kao mehanizme predviđene za rješavanje sporova), te da li se zahtjev za prihvatanjem stavova Fonda o legitimitetu mjera iz domena deviznih mjera i iz domena bilansa plaćanja također kumulativno odnosi na WTO tijela predviđena za rješavanje sporova. Praksa je pokazala da kada je prema čl. XV. st. 2. i st. 9(a) Fond pozvan da odredi konzistentnost devizne mjere s pravilima Fonda, tada se primjenjuju pravila Fonda, s obzirom da cilj održavanja globalne koherentnosti opravdava ekstendiranje promjene pravila Fonda na trgovinski sistem. U takvim je slučajevima logično i u skladu s duhom sporazuma ove dvije međunarodne organizacije da sva tijela (uključujući i panele i Žalbeno tijelo) prihvate pravnu kvalifikaciju neke mjere datu od strane Fonda.¹⁰¹

Suprotno, kada je Fond pozvan da, u skladu s čl. XV. st. 2. ispita mjeru sporazumne strane koja bi imala uticaj na bilans plaćanja, tada mu nije povjereno da daje pravne kvalifikacije takve mjere. Naprotiv, tada stručno mišljenje Fonda može biti podvrgnuto preispitivanju kroz usporedbu s drugim stručnim mišljenjima. Čak i kada Fond u konkretnom slučaju utvrdi problem u bilansu plaćanja, WTO ima mogućnost da odluči da li konkretna mjera ispunjava sve zahtjeve sadržane u nekoj od zaštitnih klauzula, kao što je klauzula predviđena

⁹⁸ A. Viterbo (2008) „Dispute Settlement over Exchange Measures Affecting Trade and Investments: The Overlapping Jurisdictions of the IMF, WTO, and the ICSID“, *Society of International Economic Law (SIEL) Inaugural Conference 2008 Paper*, <http://ssrn.com/abstract=1154673> (prist. 18. februar 2021).

⁹⁹ Vid. V. Thorstensen, C. Müller, D. Ramos (2015) „Exchange Rate Measures: Who Judges The Issue – IMF or WTO?“, *Journal of International Economic Law*, 1–20/2015.

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ *Ibid.*

čl. XII. st. 2(a) GATT.¹⁰²

Stavovi 2. i 9. čl. XV. GATT, kako smo već pomenuli, trebaju se tumačiti sinhronizirano kako bi se izbjegao sukob prava i obaveza u slučajevima preklapanja nadležnosti Fonda i WTO. Naime, čl. XV. st. 2. GATT propisuje obavezu prihvatanja stava Fonda o tome da li je konkretna mjera sporazumne strane u skladu s odredbama Statuta Fonda, dok st. 9. istog člana propisuje da GATT ne prekludira mogućnost korištenja deviznih kontrola ili deviznih restrikcija koje su u skladu s odredbama Statuta Fonda. Kakve su stoga posljedice prema čl. XV. st. 9. u slučaju da je neka devizna mjera u skladu s odredbama Statuta Fonda? Jezičkim tumačenjem ove odredbe dolazi se do zaključka da odredba omogućava devijaciju u odnosu na obaveze ustanovljene GATT odredbama ako takvu mjeru Fond kvalificira kao deviznu mjeru koja je u skladu s odredbama Statuta Fonda. Posljedično, ako bi članice WTO bile stava da trgovinski efekti takve mjere istu podvode pod norme GATT, onda prethodno navedena činjenica onemogućava da se takva mjera smatra suprotnom normama GATT. U slučaju preklapanja nadležnosti Fonda i WTO, članica jedne i druge međunarodne organizacije bila bi podvrgnuta konzistentnim odlukama kako prema pravilima Fonda tako i prema pravilima WTO.¹⁰³

Treba imati na umu da izuzetak predviđen čl. XV. st. 9. GATT ne isključuje generalno primjenu odredbi GATT u slučaju mjera koje bi se mogle okvalificirati kao mjere devizne kontrole/restrikcije. Primjera radi, ako Fond smatra mjeru članice kao deviznu restrikciju, to bi posljedično značilo da takva mjera nije u skladu s pravilima Fonda, ali ne bi bilo prepreke da se takva mjera preispita prema pravilima GATT. I u tom slučaju, članica bi bila podvrgnuta konzistentnim odlukama, jednako i Fonda i WTO. Također, izuzetak predviđen čl. XV. st. 9. GATT ne znači da konkretna mjera članice ne može biti predmetom preispitivanja i diskusije od strane i među drugim članicama. Može se zaključiti da u slučajevima preklapanja nadležnosti, ovaj član predstavlja vid akomodacije nadležnosti Fonda tačno određenoj grupi mjera za koje Fond nađe da su u skladu s odredbama Statuta. Na ovaj način se također respektira finansijska funkcija Fonda, jer Fond odlučuje o tome da li je neka devizna restrikcija privremeno neophodna kako bi se prevazišle poteškoće u bilansu plaćanja članice, što je u suprotnom razlog za finansijsku podršku Fonda konkretnoj članici.¹⁰⁴

Jedna od posljedica izuzetka propisanog čl. XV. st. 9. GATT mogla bi ukazivati i na potrebu suzdržavanja od uvođenja sankcija od strane WTO prema članici koja je poduzela mjeru, recimo zabrane plaćanja za određenu uvezenu robu, a koju mjeru Fond odobri prema kriterijima sadržanim u Statutu, bez obzira što mjera u pitanju otežava primjenu trgovinskih pravila. Na ovaj način stvarni *ratio*

¹⁰² Ovom odredbom GATT regulirani se slučajevi u kojima su sporazumne strane mogle uvoditi restrikcije u cilju očuvanja ravnoteže u bilansima plaćanja.

¹⁰³ D. E. Siegel, *op. cit.*, 610.

¹⁰⁴ *Ibid.*

odredbi čl. XV. st. 9. GATT, i danas relevantnih odredbi WTO koje su im pandam, dolazi do punog izražaja i manifestira realne interese ovih dvaju međunarodnih organizacija.

7. Zaključak

U prvom smo dijelu rada načinili određeni uvod u središnju temu istraživanja, te smo se, s međunarodnopravnoga aspekta, temeljem postavki prava međunarodnih organizacija, bavili osnovnim obilježjima međunarodnih vladinih organizacija. Nakon osnovnih određenja, nastavili smo našu znanstvenu nit kroz analizu međunarodnopravnog subjektiviteta međunarodnih organizacija. U tome smo poglavlju rada dokazali da je danas u praksi država, pravnoj doktrini te judikaturi, uvriježeno stajalište da sve međunarodne vladine organizacije imaju određeni stepen subjektiviteta u međunarodnih odnosima, tj. nositelji su pravne, poslovne i deliktne sposobnosti. Za razliku od Ujedinjenih nacija, univerzalne i otvorene međunarodne organizacije (prema prostornom kriteriju djelovanja i uvjetima ispunjenja za članstvo), koja ujedno predstavlja i organizaciju opće nadležnosti, specijalizirane ustanove u sistemu Ujedinjenih nacija, koje postaju dio njihova sistema zaključenjem međunarodnoga ugovora između dvije međunarodne organizacije, Ujedinjenih nacija i određene međunarodne organizacije specijalizirane nadležnosti, iako nemaju opću nadležnost, posjeduju međunarodnopravnu osobnost. Zapravo, takva im se osobnost ne može osporiti. U području specijaliziranih ustanova, a za svrhe našega glavnoga predmeta istraživanja, napravili smo prikaz fundamentalnih načela djelovanja dvije takve potonje međunarodne organizacije, ponajprije Svjetske trgovinske organizacije, a potom i Međunarodnog monetarnog fonda.

Drugi dio rada predstavlja problematiziranje pravnoga odnosa u međunarodnopravnom poretku ove dvije međunarodne organizacije, u kojem smo analizirali materijalno-pravne i procesno-pravne aspekte veze i povezanosti navedene dvije međunarodne organizacije, od kojih je jedna u smislu međunarodnoga institucionalnoga djelovanja uspostavljena u relativno recentnom razdoblju, polovinom posljednje decenije XX. stoljeća.

Zbog prirode monetarnih i trgovinskih mjera teško je odrediti jasne granice institucionalno-pravnih sistema koji su imanentni ovim dvjema međunarodnim organizacijama. Jasno je, pak, da su te međunarodne organizacije uspostavljene da svojim djelovanjem komplementiraju jedna drugoj, te da mjere koje poduzimaju imaju za cilj izbjegavanje međusobnog potiranja prava i obaveza koje članice imaju unutar tih organizacija. Upravo je to bio razlog inkorporiranja u GATT materijalnih i procesnih odredbi koje bi omogućile efektuirati pravila Fonda u trgovinskom sistemu. Međutim, brojne su poteškoće koje primjena ovakvog pristupa kombiniranja nadležnosti sa sobom nosi, na što smo u radu ukazali. Čini se kako se u nastojanju da se izbjegne problem preklapanja nadležnosti ipak

otišlo predaleko, te su se stvorile dodatne pravne praznine koje se pokušavaju prevazići preširokom interpretacijom odredaba iz domena Svjetske trgovinske organizacije, što poziciju Međunarodnog monetarnog fonda (iako na prvi mah može djelovati submisivna) na međunarodnoj sceni dostatno učvršćuje. Time se potvrđuje njegov *sui generis* status u sistemu međunarodnih organizacija koje, neposredno ili posredno, imaju ekonomski diskurs.

SUBSTANTIVE-LEGAL AND PROCEDURAL-LEGAL ASPECTS OF THE CORRELATIVE ACTION OF THE WORLD TRADE ORGANIZATION AND THE INTERNATIONAL MONETARY FUND AS INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

Summary

The paper, which is divided into two interrelated parts, one is an introduction to the other, analyses international governmental organizations as subjects of international law. The authors give their basic conceptual definition, the fundamentals of their functions, and present their characteristics following the basic postulates of the law of international organizations. The second chapter of the first part examines the concept, meaning, and content of the international legal personality of international organizations, in which special attention is paid to specialized agencies in the United Nations system, the World Trade Organization, arising from the international arrangement of the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT), and the International Monetary Fund, particularly its international legal status, organizational structure, and its tasks and functions.

The central part of the paper deals with the issue of correlation between the relevant international organizations in terms of substantive and procedural aspects of the relationship between these international legal entities. To what extent these two specialized agencies that have a kind of economic discourse are focused on each other, whether their competencies overlap in a certain sense and whether there is a too broad interpretation of certain provisions of the WTO instruments, are important dilemmas that the authors of this paper seek to answer using applicable scientific methods.

Keywords: International organization, international legal personality, World Trade Organization, General Agreement on Tariffs and Trade (GATT), International Monetary Fund